

FIGYELMEZŐ

AZ EGYETEMES LITERATURA' KÖRÉBEN.

Kiadó szerkesztők

SCHEDER, VÖRÖSMARTY, szerkesztő társ BAJZA.

NEGYEDIK ÉV

Pesten

December' 29. 1840.

52. szám.

Tartalom. Hazai literatura. Tiszta Mértan' Elemei Tarczy Lajostól (*Warga J.*). — Földesi estvék, Bezeredy Amáliától. — Peregriny Elek' Bányája. — Lukács Pál' Dalkönyvecskéje és Kisdudutazója. — D. Schlesinger észrevételei Budapesti Helyirata' birálatára. — Egykét pilula az Orosz-Században vitézkedő Dulcamarának (*Tachot Inve*). — Literatúrai mozgalmak.

HAZAI LITERATURA.

Mértan.

Tiszta Mértan' Elemei. Természettani kézi könyvére bevezetésül írta Tarczy Lajos magyar academiái rendes tag' s fő iskolai r. közoktató. 36 fametszettel. Pápán, a ref. főiskola betüivel. Szilády Károly által, 1841. K8r. 145 l. Ara füze 1 ft 20 kr cp.

E' könyv, mint czime mutatja, szerző ismeretes Természettana kézi könyvéhez bevezetésül iraték; tehát arra bevezető kézi könyvül. Természettant, mellynek jelenetei főleg a' mennyiség' categoriájában mozognak, mértan nélkül nem gondolhatni; nem, még a' legnépszerűbbet is, annyival inkább olly tudományost, mint szerzőé; tehát nagyon helyén van, hogy azokat, kiknek — mint tapasztalajok — illyesmire nagy szükségök van, bajukból kiemelni törekedett; mert a' könyv' tartalma, bár másutt is föltalálható, de kis térben illy bő tartalom, 's illy egyenes irányzattal szerző Természettanára tudtommal másol nem. Ugyanis ezen könyv magában foglalja a' tulajdon számtan' összeadását, kivonását, szorozását, osztását, a' töredékszámokat, a' közönségest és tizedest, viszonyokat, arányokat, a' hármastársaság- és vegyszabá-

lyokat; 's a' könyv ezen része szerző által illy czím alatt: „Elemi számtudomány“, különállólag is kiadatott. Ezután jön a' betűs számtan' összeadása, kivonása, szorozása, elosztása, hatványa, gyöke, töredék-száma, viszonya, aránya, aránysora, arányszáma, és az egyenletek. A' számtant követi a' tértan a' siktanon, testanon, háromszögmérésen és kúpváratokon emelkedve. És mind ez, mint a' czím mutatja, elemileg történik, mert hiszem a' számtanban sem láncztöredékeket, és csoportokat, sem hatványokat és gyököket, sem aránysorokat és arányszámokat, sem egyenleteket nem találni. A' betűs számtanban szinte nincs a' hatványoknak és gyököknek mélyebb fejtegetése, nincsenek föntebb egyenletek, mint második hatványiak. Nincsenek külzelési, és egészítési, 's más fölsőbb rendű számolások. Így, a' tértan sem terjeszkedik igen széles körre és mély fejtegetésekre, hanem egyedül az alaptételeket érinti. Azonban bár a' könyv' tartalma a' tudományra viszonyulva, elemi legyen is, még is ha a' háromszögmérés' igen alapos XVIII képletei közül csak néhányat kiírnék, aligha mindenkire elemi lenne; ezért a' gondolkodni szeretőt a' könyv' 140—145ik §saira útasítom.

— A' tartalom' igazsága ellen recensensnek semmi kifogása, mert hiszem Euclides óta, sőt előttei időtől is, aránylag a' mértan kifejlési köréhez, máig minden mértanárnak $2 \times 2 = 4$, és $a \times a = a^2$, $(\sqrt[n]{a^m})^n = a^m$; a' különbségi aránysor összege $S = (a+z) \frac{n}{2}$; a' hanyadosé

$= \left(\frac{9^n - 1}{9 - 1}\right) a$ volt; szinte az arányszámok (Logarithmus) fő képletei: ar. sz. $a +$ ar. sz. $b =$

ar. sz. ab ; ar. sz. $a -$ ar. sz. $b =$ ar. sz. $\frac{a}{b}$ (nem

$\frac{b}{a}$ mint a' könyvben hihetőleg nyomási hibából áll); (ar. sz. a). $n =$ ar. sz. a^n , ar. sz. $a +$

ar. sz. $b =$ ar. sz. $\sqrt[n]{ab}$, — minden mértanár-

nál azonos. Ezt lehet mondani a' tértanról is, mellynek alaptételei Euclides óta állnak; hanem fő kérdés itt a' tudományok rendszerezése, vagy egymásból fejlődő összefüggésztése, még ennél is föbb a' könyvnek, mint kézi könyvnek előadása.

A' paedagogusok közt a' tanítási előadásra nézve az elemi és alapító tudományok körül el van is döntve a' szemléleti és összetes tanítás-mód elsőbbsége az elvont és egyetemes fölött; de a' kézikönyvnek írása módszerére nézve haboznak a' paedagogusok, a' szemléleti és összetett módszer ellen főleg az áradozó bőbeszédűséget, aprólékosságra kényszerülő kieszközölést hozván föl, mit a' könyvbe írás helyett, inkább tanítóra szeretnek bízni. — Igaz! hogy szellem teszi a' tanítást és az illy szellemes tanítás a' tartalmat, melly nem tanítási módszerrel van összerakva, lelkesíti, 's a' tanítás sikeressé lehet. — De recens. azt tartja, hogy a' tanító szellemének bár elég hagyassék is a' tanításórára; minden elemi és gymnasialis iskolákban adandó reál tudományok, vagy egyetemesebben mondva, minden alapító tudomány' kézi könyvének az alakot vagy inkább a' képező előadást, 's a' nevelendék képzendő erejét tekintve szemléleti és összetes, a' tartalmat tekintve pedig összerakó módszerben kell írni. Az alakra nézve, elvont és egyetemes, a' tartalomra nézve pedig a' fejtegető módszer az academiái tanulmányoké, hol már összerakó úton rakatott össze ismeret, 's így van mit fejtegetni, van minek fejteni; melly által az összerakás'

hiányai és hasadécai felfödöttetvén, az összerakó módszer a' fölfedezett hibákat javítsa, sőt többet mond recens.: azt hogy aránylag az észtanra még az academiái egyedes tanulmányok' könyvei is összerakó úton irassanak, egyedül az észtani legyen az egyetemes eszmékből kiinduló, tisztán szemlélődőleg fejlődő módszer; melly mint az egyedes tanulmányokból kiemelkedett ész' tana, mint legfőbb tan, összeszedvén elméileg az egyedes tanulmányokból fejlődő eszméket, 's azok' összefüggését vizsgálván, a' hol csalárd tételekre talál, útastítja az egyedes tudományt hibája kijavítására, mert mint többször is mondtam a' philosophaláshoz egyedes tudományok ismerete kívántatik, és kinek fejébe észtan nem fér, ott az egyedes tanulmányok sem foglaltak helyet, melly tétel megfordítva is ér.

Jelen könyv' három első íve, mint érintém, a' külön is megjelent Elemi Számtudomány' és mint az előszóból érthetni gymnasialis és nem elemi iskolák számára készült. Recensens bár a' tartalmát helyeseli is, de megvallja, hogy ezt gymnasialis iskolákra nézve keveselli. — Recensens véleménye szerint a' gymnasialis iskolákban az egész tulajdon számtant el kellene végezni, sőt el kellene végezni elemileg és szemléletileg a' tértant is, minek nem csak azon nagy haszna lenne, hogy az academiái illy nemü tanulmányok, a' betűs vagy egyetemes számtan, és a' fejtegető tértan könnyen, és sikerrel taníthatnának; hanem magában véve, a' számok' különböző viszonyítása által, millyenek a' csoportozatok, egyenletek, hatványozások, gyökvevések stb stb, a' lelek különösen képezetnék, valamint a' tértan különböző alakja, 's a' mennyiségek különböző viszonyítása által is. És némileg e' mellett még kipótoltatnék az úgynevezett alaktan' tanításának elmulasztásából származott igen nagy hiány is; mert mennyi hiány származik a' tértanban egyedül a' képeknek né-melly ifjaink általi könnyű föl nem-fogásából 's nem képzelhetéséből! melly hiány az alaktan megvetésében gyökerezik. Recensens — bár a' humanismusként nem ellenzője — de a' lélek' fogalmából indulva ki, bátran állítja, hogy a' szám- és tértanok szemléleti-útoni tanítása által, a' gymnasialis iskolákban több lelki erő fejtetnék ki, mint Ovidius' hosszas siralmi és Terentius botránkozató, sőt erkölcstelen beszédei által.

A' könyv' betűs-számtani része ha teljesen megfelelhet is célznak, miért iratott, úgymint szerző Természettana' megérthetéseül; de recensensnek úgy tetszik, hogy nem csak az előadásra, de a' tartalomra nézve is igen sokat hágy a' tanítónak, 's így mint itt áll, academiái osztályban kevesli.

A' Tértan' azon előadása, mi szerint az elvont' és egyetemes állítmányok' föltétele, 's azoknak szinte egyetemes elvből kiinduló megmutogatása helyett az egymásból folyó szemléleti vagy ennek fentebb álló fogalmi módszeren mozog, még academiái osztályban is helyeslendő; valamint az is, hogy a' Tértanban — ha nem mindenütt is — de az úgy nevezett fejtegető módszert használja; így Tértana részint fejtegető; minek csak néhány példányait szabad legyen felhozni a' körről hol 1) $p =$

$$2r\pi, 2) a = \frac{2r\pi r}{2} = r^2\pi; 3) d = \frac{p}{\pi} = 2\sqrt{\frac{a}{\pi}}$$

(szerzőnél ezen képlet $= \sqrt{\frac{a}{\frac{1}{4}\pi}}$, mihe nyomá-

si hibának kelle becsúsznia); 4) $r = \frac{p}{2\pi} = \sqrt{\frac{a}{\pi}}$.

— És a' tértannak ilyen módszerűnek kell lenni mindenütt az academiái osztályban; midőn a' gymnasiális iskolák tértana összerakó legyen. Különösen tetszett recensensnek a' gömb' tömegének kifejtése azon alaptételből, hogy a' hengerbe irt gömb a' henger tartalmának $\frac{2}{3}$ t teszi; minthogy már a' henger tartalpa $= \pi r^2 \times 2r = 2\pi r^3 = a'$ henger tartalma; $2\pi r^3 \times \frac{2}{3} = \frac{4\pi r^3}{3}$ a' gömb' tartalma. Ezen megmutatás mennyivel szebb és egyszerűbb akár az összerakó-vonalas és szokott megmutatásnál, akár pedig a' mélyebb fejtegetést föltételező megmutatásnál! —

Főleg pedig fejtegető módszer uralkodik a' Háromszögmérésben, hol a' 137. §t, mint olyat, mellyben a' háromszögmérési függvények szemléltethetők 's így kezdő által könynyebben fölfoghatók, elébe bocsátám a' 135. §nak; így a' 140—145 §. igen szép és tudományos XVIII képletei kezdő által inkább megérthetnének.

Hogy az elemekből semmi se hiányozzék, „Kúpvágások“ czím alatt a' hajtalék-, körkör-, és mentelék-görbéi röviden, de érthetőleg adatnak. Kevés a' körkörről és mentelékről,

több a' hajtalékról; azonban az égi testek mozgása tekintetéből a' körkörről kissé bővebben szólani czélszerű lett volna, valamint a' felsőbb mértanból érintni kellett volna azon lehozást, mellyből $t = \frac{\sqrt{l}}{h}$ képlet foly, mert tud-

juk hogy az ingák' nagyszerű törvénye erre épül. Ez elemek tehát a' munka följegyzett forrásai után, millyenek: Siebert, Schwegler, Kovács Mártinyi, Thilo, Ohm, Nagy Károly, és Salamon olly bő, és jó rendezett tartalmúak, hogy ezekre ügyes tanító vezérlése alatt többet építhetni, jelesül pedig a' célznak mire iratott — úgymint szerző Természettanára — előlépcsőzetül, szinte ügyes tanítás alatt, a' most érintett jegyzet mellett, teljesen megfelel.

Warga János.

Ifjusági iratok.

- 1) *Földesi estvék. Olvasókönyv a' magyar ifjuság' számára. Irta Bezeredy Amália. Egy színezett képpel. Pesten, kiadja Heckenast Gusztáv. 1840. (Nyomatott Budán, a' m. kir. egyetem' bet.). N8r. 220 l. Velinen, kemény táblába kötve 2 ft ep.*

Már más uttal, midőn a' korán, 's ifjusági literaturánk' nagy veszteségével elhunyt szerzőné' egy más munkájáról szoltunk*), volt alkalmunk megjegyezni, milly sajtóságos talentummal birt ő leereszkedni a' gyermeki elemekhez, azoknak mindig valami, képzeletökés szívökhez szoltó kedvesen, épületesen és oktatólag mondani.

A' jelen könyv valamivel nagyobb, a' kilenczedik vagy tizedik évet már meghaladt gyermekek' számára készült. Földesi úr, házi körülményei' változtával, városi lakását falusival cserélvén fel; a' városi multságokhoz szokott gyermekek értők az ősz' mezei örömeiben némi pótléket találnak ugyan; de a' komor tél' közeledtével vissza kívánkoznak ismét a' színház 's egyéb mutatóványok, a' bál és társaságok' helyére: midőn anyjok tudokra adja, hogy minden vasárnap este ő 's szomszédaik, gyermekeikkel össze fognak jöni, 's az időt a' látott 's tanult dolgok' elmondásával 's egyéb érdekes beszélgetésekkel tölteni. Ezen estvéli összejövetelek teszik a' munka' tar-

*) „Flóri' könyve“ről, l. Figy. 1839. 734 's köv. szeleteken.

talmát. Valóságos nevelői talentummal szövi szerző a 'gyermekélet' kellő közepéből vett themák felett a 'társalkodást: Mindjárt eleinte Emmi' tartózkodása és félnksége nyújt alkalmat Földesinek egy érdekes történet' beszélésére, melly e' bal tulajdon' sokszor káros következéseit tünteti ki; ehhez ismét száz életszerű pont' megvitatása kapcsolódik: mesterségek és külön tudományok, kivált a' természet- és történettan' haszna, kérdés, meg- szólás, stb; ezt egy újabb beszéd váltja fel a' bátorságról, életrealitásról, ebből újra több kérdések fejlenek, 's ezeknek oktató feloldása, 's ez így meg mind végig: melly tárgyakból mi itt különösen a' kisdedovó intézetek' gyakorlati ajánlását emeljük ki. A' könyv' becsé azonban nem ezen egyes, bármelly „olvasókönyvben“ előforduló erkölcsi tanulságokban áll, hanem főleg a' művészi bánásban, az egyes történetek (Hamvas, Róbert, Ilka, Camillo) érdekes szövésében; a' társaság' jellem- tarkaságában, mellynek segédelmével a' szö- nyegen levő themákból a' morál igazi drámai mesterséggel fejtetik ki. Az egész egy beszély- füzér, egy tanítóköltemény, mellyben a' didacticai irány némi regényi érdekléssel van sze- rencsésen összeolvasztva; úgy, hogy egy ha- mar nem tudjuk: a' valóban dús és igazi tapasztalati morálban, vagy a' formában keressük-e nagy hatását. Csak a' befejezésről jegyezhet- ni meg, mikép abban a' Földesiné halála vé- letlenül vágja el a' fonalat, 's a' nélkül, hogy — ha már így kelle a' dolognak jőni — ez e- set egyébre, mint egy gyönyörű czimképre használtatnék fel; holott egy olly anya' halá- la, millyennek ez rajzoltatott, legalább még egy, a' legszentebb érzéseket gerjesztő, bá- natosan szép conversatióra adhata alkalmat. De úgy is, illy derülten folyó egész után a' szomorú vég aligha minden mesterség mel- lett valóságos hors d'oeuvre nem marad. Ha bíráló nem volna, némelley belső jegyek után, hajlandó e' munkát utánzatnak tartani, azt hinné, hogy az félben hagyott mű, egy *torso*, mellyhez valamelly szerető kéz, a' korán el- hűnyt szerzőné' esetét példázólag, adta bere- kesztésül a' „Hatodik estvét“. — Egyébiránt ajánlják a' munkát, kedélyes érdekén és ta- nulságos tartalmasságán kívül, az egyszerű, értelmes és könnyű folyamatu nyelv; 's, kia- dó' részéről, a' csinos kiállítás. Különösen kedves, mint érdekeltük már, a' czimkép,

melly Földesit, árváival, anyjok' sirja előtt mutatja, a' csoportozat' elhelyezésével 's az arcok' jellemző 's megillető kifejezésével.

2) *Bánya. Az ifjuság képzésére kiadja Peregriny Elek. Budán, a' m. kir. egyetem' bet. 1840. N12r. 96 l. Felinen, szép borítékban 30 kr cp. — Második füzet. Két kötéltárlal. Szinte 96 l. füzve 36 kr.*

Peregriny Elekben jeles ifjusági i- rónk készül. Ővele is megismerkedtünk már némileg egy más alkalommal, midőn *Életből szedett képei és Amerika' fölfedeztetéséről* Campe után, szólunk*); 's a' közönség említett munkáin és nem kevés neveléstani értekezése- in kívül, szinte az ifjuság' számára irt, igen használható *Magyarok' történeteit* is kedvesen fogadta, úgy hogy azok két év alatt csak u- gyan két **) kiadást értek.

Peregriny' dolgozásai hivatást bizonyíta- nak. Ő jártassággal bír az anthropológiában, történetekben, föld- 's népismeretben, a' ter- mézet- és műtudományokban; ő azon kívül az ifjui elmét és kedélyt tanulása' tárgyaivá tette, 's mondhatni mind kettőbe a' közönsé- gesnél mélyebben pillant be; ő végre szere- tettel viseltett „kis barátjai“ iránt: 's velők e' mindennemű ismereteket bizonyos, magát behizelgő módon tudja közölni: nem amugy tudósan, szárazon, hanem oda vezeti először is a' gyermeket, hogy a' dolog őt érdekelje, hogy maga is felvilágosítást kívánjon iránta: mellyet ő aztán nemcsak felfoghatásához mér- ve ad, hanem minden ismeret és tudalom' bel- ső becsét 's tapasztalati hasznát is érezteti ve- le; előadását vonzó történetecskékkel szövi keresztül, 's midőn egy vagy más tárgytól megválnak, még mindig fen tart magának va- lamit, mi a' gyermek figyelmét a' vitatott tárgy iránt el nem hagyja múlni.

A' *Bánya* folyó munka leszen, mellyből új év után minden hónapban egy füzet jöend ki. Az előttünk fekvő két füzet mutatja mit várhatunk. Az elsőben először is egy pár ki- rándulást tesz szerző növendékeivel Pozsony'

*) L. ismertetesöket Figy. 1838. 532 's köv. szel.

**) *Magyarok' történeteit*. Az első ifjuság' haszná- latára. Második bővített kiadás. N. Szomb. 1840. Wachter Bódor könyváros tulajdona. Sr. VIII és 112 l. Kemény táblába kötve ? kr cp.

vidékére, Dévényre, Máriavölgyébe, 's itt velők nem csak a' természet' szépségeit, hanem a' vidékek történeti érdekességét is érezteti. Nem felejtí el figyelmessé tenni kis olvasóit ott Alsó-Magyarország' egykori tengerágyvöltára; valamint arra, milly csata' síkja volt a' Morva' mezeje; itt pedig milly hagyományok kapcsolódnak Máriavölgy' régiségeihez. Általában nem dicsérhetni eléggé szerzőnk' mindenütt kitetsző irányát, növendékeiben a' historiai érzéket ébresztgetni és erősíteni, mellynél nincs biztosabb és tartósabb táplálója a' hazaszeretetnek. Következik négy történeti elbeszélés, mellyekben dolog és forma, kivált az elsőben és utolsóban, egyaránt jók, 's mindenik bizonyos erkölcsi tanulságot példáz. „Az ember“ czím alatti három czikk közül az első a' lélek' mílvoltát fejtegeti. „Népösmertetés“ Norvegiával foglalkodik. Pár mese rekeszti be a' füzetet — 's itt azt jegyezzük meg, hogy mesében a' dolgoznak mindig kell szólni, nem úgy a' fölvezetett állatoknak: ezek *dramatis personae*, mellyeknek soha sem szabad jellemökből úgy kiesni, mint szerző' utolsó meséjében az ökörszem, melly a' morál' elmondásában tulajdonkép a' szerző' helyét pótolja.

A' második füzet bevezetésül a' természettanba, a' testek' közönséges tulajdonságaikkal ismerteti meg a' növendéket. Az „Útazások“ czikkely egy szent-földi utat közöl Palaestina' abroszával és Jeruzsálem' tervével. Rec. e' választást igen helyesli: a' föld, mellyen a' megváltó járt 's a' keresztyénség' 's vele az új világi polgárisodás' bölcsője ringott, érdekes magában, érdekes a' gyermeki kedély előtt, melly romlatlanságában ott legszentebb érzései' tárgyait leli fel; sőt még a' jelen keleti szövődéseknél fogva, harmadszor is érdekes. A' hazában Ungvárra rándúl szerző a' kis olvasókkal, hol alkalmat veszen a' magyarok' bejövételét és hazánk' általoki elfoglaltatását beszélni el. 'S valamint az első füzetben, a' pozsonyi vándorlás közben a' papiros és löpor —, úgy itt az órák és üveg' története és készítettése mondatik el; majd az első füzetben csak érintett tengeréről foly a' beszéd, mellybe egy angol deportált rab tengeri viszontagságai szövettek — egy felette vonzó, hasonlólag erkölcsi irányu kis robinzoniád. Végül itt is néhány, jó, mese.

Bíráló a' nyelvbéli előadással is meg van, egészben, elégedve. Szabatlanság, talán sie-

tés' jelei, csak itt ott; azonban gyermekiratban a' criticának ezekre nézve szigorúnak kell lenni. Javítást kívántak volna: minden könyörgése *süket* maradt, I. 39.; zsarnoki *szerénységgel* (?), u. ott; *megkegyelmezett* bűnös, II. 84.: *hegyláncz* borítja, *mellyeken* I. 92.; *messze* síkságok (?) terülnek el, u. ott. A' *képlet* szó még ingadozóbb értelmű, mint hogy ifjusági iratban vele élhessünk. Igeragozási hibák is, mint: *érzel*, *folynék* (na), *kénytelenítess*(él), *engedelmeskedj*(él), *dolgozz*(ál), szorgosan kerülendők; valamint a' szókötési botlások: ebédet *készíték* (készítének); az *is* gyakran az *igehatározó* után helyeztetik, hol az *igéhez* vonsz, péld. habár huszan *is* evezünk: evezünk is helyett; nem helyeselhető az illy írásmód sem: *nehány* (né), *se* sem helyett, *fére* félre helyett stb; sőt a' nyomtatás is, melly egészben ugyan elég correct, illy könyvben még ennél is nagyobb gondot kíván; olvassuk: találnak, tálnak h., mind jönének, mint h., lekünket, megleget I. 67., a' *rest* nem tud képzelni, *test* h. A' szentföldi abroszon németesen állanak, Philister, Moabiter, Midianiter. Gyermekkönyvnek abszolút correctnek kell lenni.

A' Bánya' új folyamatának szerző csekély előfizetési árt szabott: 1 vftot füzetéért. Közönségünknek szerencsét kívánunk e' munkához, a' szerzőnek állhatatosságot és nem csüggedő kedvet szent igyekezetéhez.

3) *Dalkönyvecské. Kis honfiak- 's leányoknak új évi ajándékul írta Lukács Pál. Pesten, Fűskúti Landerer' betűivel. 1840. 12r. 83 t. Felinen, fűzve 20 kr cp.*

4) *Kisdedutazó. Írta Lukács Pál. Budán, nyomtatott a' m. kir. egy. bet. 1840. 16r. 86 t. Fűzve csak 6 kr cp.*

Lukács Pált is szívesen üdvözljük iródmunk' ezen ágán. Őt is lelkesíti a' nevelés' szent ügye, a' kisdedek' szeretete; ő játékaik és tanulások közé vegyül, ellesi kedveiket, módjokat, 's ezen szól hozzájuk. I. a' verses formát választotta. A' *Dalkönyvecskében* különféle themákat veszen fel, az év és nap' részeit, társas multságokat, fiúi és polgári állapotokat stb, 's azokról az ártatlan gyermekkebel' szíved hangján sokszor valóban édes dalokat zeng el. Hogy mindeniknek megvan a' maga, majd nyíltan kifejezett, majd elburkolt morálja, magában értetik. A' népi ha-

got is gyakran szerencsésen egyesíti a' magzati őszinteséggel. Kiemelésre méltók *A' kis lovag* 27. l., *Kis katona-dal*, 51. l., melyeken bizonyos gyermeki humor és ártatlan dőlczegség árad el; a' *Kis magyar dalát* 35. l. minden fiúval meg kellene tanulatni: abban a' nemzetiség' egész morálja le van téve; így a' *Jobbágyfú* — 38. l., a' *Pásztorfú' dala'* 55. l. festi ez osztályok' helyzeteit, 's kiengeszteli sorsokkal; a' *Halljátok csak* 77. l. a' magyar fiúkat leczkézi a' német társakkal bánás iránt; az *Apátlan* 61. l., *Anyátlan* 51. l., az *Árva* 73. l. szívet illető kis képecskék; a' *Nevendékem' dala* 47. l. a' jó hazafiakról szól, p. o.

Deák Ferencz és Klauzál
Ugy állnak mint a' kőszál
A' h' n' szent ügye mellett;
Ketten bírnak egy szívet.

Széchenyinek szép hira
Elterjedett messzire:
El: mert tettel mutatja
Hogy hazánknak hű fia.

Fáy András' érdeme
Méltán meg van ismerve, stb stb.

's valamint itt, úgy általán mindenütt a' hazaszeretet és hazafiság hangolja gyermekköltőnk lantját; bizonyos egészséges életkedv és vidorság deríti, kedélyesség melegíti dalait. Sajnáljuk, hogy a' hely' szüke ez uttal némely-lyek' kiírását nem engedi.

A' *Kisdédütazó* keresztül kíséri a' kis polgárt Europa' országain, míg ismét hazájába visszatér, hogy ezt mindenek felett megkedveltesse vele. Helyenként meg-megáll a' gyermekbarát, 's ad vocem Tell, vagy Napoleon, Árpád v. Zrínyi, közben, e' jeleseknek is szán egy egy dalt. Az egész egy kis verses geographia, melyet nem czéliránytalan a' gyermekekkel megtanulatni: de az abrosz folyvást szem előtt legyen. Különösen a' 83. lapon a' *Ki a' magyar'* megtanulását ajánljuk. Mai időben a' nevelésnek egyszersmind emberinek és *nemzetinek* kell lenni; e' két irány' kifejtését minden módon előmozdítani, 's arra többi közt illy dalok' megtanulása is szolgál.

Rec. a' lehető legnagyobb elterjedést o-hajtja e' két könyvecskének. 'S valóban, kedveskedhetik-e a' szüle olcsóbb és egyszersmind olly hecses ajándékkal gyermekének.

28.

D. Schlesinger' észrevételei Budapesti Helyirata bírálóatára.

Spongia . . . . . comitetur punica librum
Non possunt multae, una litura potest.
Martialis.

Ámbar alulirt már máshol kinyilatkoztatá, hogy nem akar többé szót váltani *Pest és Buda orvosi helyirata* felől, ezen szándékától elállani kénytelenítették, hogy a' tisztelt magyar közönség azon tárgy felől felvilágosítást nyerhessen. Azonban, hogy magát a' bírálóat és annak szerzője' észtehetéseit inkább méltányolhassuk, a' következő észrevételeket véltem szükségeseknek.

Mindenek előtt a' bíráló urtól bocsánatot kérek, hogy az orvosi kartól tett kérdést illetőket nem csak *szó szerint*, hanem *körülményesen* is szem előtt tartám, 's ez okból Ó-Budát, mint nem a' két városhoz tartozót, kéziratomb' kidolgozásából kihagytam. Mit bir. orvos- politikai szempontból indulva hoz fel; *orvosilag* hangzik ugyan, de mind a' mellett hamis, mivel ugyan ezen okból Buda-Órs, Megyer, 's más ezen helységekkel határos helyek is kidolgozandók lettek volna, mivel az embereknek azon helyekről naponkénti összefüvetele a' mieinkkel a' betegségek' terjedésére elég alkalmat nyújt. Egyebkent bir. ur legkevesebbe bíraskodhatik ezen pont felett, mivel az egész jutalomkérdés nem tőle indult ki, 's ha tevedtem, az orvosi kar e' tevedésemet hihetőleg hallgatással nem mellőzte volna.

Hogy 1832. óta orvostudor lévén, harminczöt éves koromban Pest-Budának helyiratát adni mérém, bátorodom bir. ur emlékezetébe hozni: hogy az orvosi kar' által 1825ben feltett jutalomkérdésben van ugyan említés arról, hogy a' kézirat *pecsét és jelszóval* ellátando, hanem hogy a' *keresztlevél* is hozzáadandó lenne, arról nincs említés.

Illy logikai (?) következtetésmodjában bir. azon észrevétele is: ha két munkát ugyanazon egy időben dolgoztatik ki, ezeknek egyike pedig előbb kinyomatik, lehetetlen, hogy egy másik ugyanazon időben, tehát egykorulag ne dolgozhatott volna, kész magyarázatot talál; engem a' logica csak azon különbségre tanított meg, hogy más valamit írni, és más valamit kinyomatni. Szintúgy a' logikai különösségek közé tartozik bir. azon állítása, hogy az *idő-táblák* (miket én egy harmadik által Albert urtól nyertem, mind az által neki köszönetemet nyilvánítám), melyek mindenki szabad használatára közre bocsátatnak, valaki tulajdona vagy egyes birtoka gyanánt tekintethessenek, mit bírálom, D. Jankovichehal a' való 's igazság polczára emelni, 's mint olyant a' közönségnek hirdetni igyekszik: az illy okoskodásra, őszinten megvallom, az én 35 éves korom elegenden.

Hogy kéziratomb' másfél évig az orvosi karnál maradt el, nem az én hibám, azonban hogy úgy történt, sajnalom, mert egy nagy botrány látásától kiméltetett volna meg a' t. közönség, nem kellett volna t. látnia, miként viaskodik csupa nevetésges dolgok felett az Intelligenzblatt-ban (ökör s loarulási jelentések között) két orvostanár: a' ko-

rosabb logica szerint hihetőleg oda tartozik e' tárgy!!! — Hogy egyébiránt kéziratom eredetiben 150 ivre terjedett, oka én valék, és csak azt lehet sajnálnom, hogy bir. az, azokat betöltő tárgyakat nem találja eléggé érdekesekeknek: Non omnia possumus omnes, et omnibus.

Akarom azonban az elmaradt ivék tárgyait bir. ural közölni, 's ezek: 1. a' Dunában létező heforrások vegytani eredményei, 2. kutaink' mine-műségi vegybontása, 3. mind a' két város' történeti ismertetése, mellyekben a' D. Oesterreicher által leirt heforrások is érintetnek. 4. 12,000 növényem' leltára (pag 5), mellyek, mint Pest megye' Florájából kitétszik, a' két város szomszéd-ságában találatnak, 'S ha csak gyaníthatam volna, hogy mindenki olly érdekekkel viseltetendik munkám iránt mint bir. uram, a' nyomtatási költségeket bizonyosan nem sajnálom vala; azt azonban előre nem láthatván, jobbnak véltem a' növényekre nevezve csak a' már létező Sadler' Florájára hivatkozni. És hihetőleg csak bir. fájdalomnak, hogy munkámban ezen növények' leltára hibázik, 's ekép tudásvágya' ki nem elegendésének köszönhetem azon vádat, hogy a' földismertető czikket D. J. től irtam le. Szabad talán itt kérdezni, vajjon e' czikk literaturáját is J. től irtam-e le?

Minden irónak kétség kívül saját és másokétől különböző irás- és szerkesztésmódja van, úgy hogy abból mint „oroszlánt körmeiről“ a' szerzőt is megismerhetni, így p. o. vannak szerzők is, kik senkit magok körül, mellett és felett nem tűrhetnek, 's ezek felületesen, és parancsoló hangon szoktak írni. Az én irásmódom, megvallom, nem ollyan, és minthogy különben is az orvosi rendőség' szabályai megtartása nem tőlem függ, nem találtam szükségesnek bir. kívánsága szerint parancsolólag szólni, megelégedvén a' hiányokat, szabályokat és útmutatásokat felhozni, és azok' hasznáról csekély, de hiedelmem szerint józan okoskodáson épült okokkal meggyőzni mindenkit; mint hogy pedig, a' hol szükségesnek véltem, mint az 9. 11. 17. 141 lap. történt, az ausztriai tartományokban is felhozom, a' kegyvadászat vádja is (annál is inkább, minthogy zsidó létemre semmi hasznát nem vehetnem) önkényt összedül.

Hogy pedig bir. munkáskám' minden fejezetei iránt különös figyelemmel viseltetik, legszivesb köszönettel tartozom neki két okból: 1. mert, az én felszólalásom nélkül is, a' tárgyak eltérő kezeléséből kitétszik, hogy azokat J. től nem vehetém; 2. engem új igazság' megismerésére vezetett, hogy t. i. bíráló is ellenmondhat magának, miért is a' bírálóknak jövedőre nézve azon bölcs intést kell adnom, hogy ha valamely munka' bírálásába, tudományok iránti szereretből ereszkednek; első szabályok legyen, azon munkát nem felületesen, hanem figyelemmel olvasni; tehát az én bíralomat is kérem, hogy helyiratom' 6. 7. 98 lapjait figyelmebben olvassa át, 's látni fogja, hogy a' lakosok' aránytalansága mind a' két város' egyes részeiben általam eléggé átlátva és közölve van. Ha bir. egyébiránt is ezen tanac-át követte volna, ott hol az utcák' számáról szól, Tekuschra nem könnyen hivatkozott volna, ki 60-d lap., hogy magának hitelt szerezzen, Schamsra utasít, kinek hely-

irata már 1820. jött ki, azóta pedig, mennyi változás történt legyen Pesten, kiki tudja: kérem e' tekintetből Patachichnak helyiratát, mellyet Patisz 1835. bocsátott közre, felütni, 's meggyőzetik, hogy az általam felhozott utcák' száma igen is megfér az igazsággal. Itt hihetőleg bir. „in verba magistri, i. e. D. J. iurat“, ki 19 szabad tért idéz Pesten, aligha mind ketten, a Duna partján lévő, falerakó helyeket is, bölcseségökben, szintén piacoknak nem nézték! Itt is újoag kérem, hogy a' 19d. laponi jegyzést olvassa, hol azt mondom, hogy az utcák' új szabályozása miatt Pestnek több szabad helyei lesznek, számokat pedig meghatározni nem bátorkodam, minthogy a' szabályozás megmost sines bevégezve, így tehát bir. ezen véleménye is, valamint, mit a' házak' száma felől 1835-ről felhoz, valótlán, mert mind a' számkönyv, mind pedig az összeirasi lajstrom e' város jegyzőkönyvi irnoka által velem közöltettek.

„Duna“ című czikkemben, azon hibát leli bir. „hogy állításom melly szerint a' Dunának egy ága, több regibb földleirő szerint Pest városa keleti részen hajdan folyt legyen“ (mit hihetőleg szintén J. től irék le?) minden hitelesség nélküli, és csak tulajdon képzelődésem' eredménye. Ej! ej nem akarja, vagy valóban nem érti bir. a' német nyelvet? hisz idézve van a' 13. lapon felülről a' 21. sorban Marsil. Danub. Panon. Mysisicus; ismét kérem: *olcasson*, 's ha azt teendő, szintén észre fogja venni, hogy a' partok mind a' két városrészen külön iratnak le, valamint magának a' folyamnak különbségei a' két városra nézve előadtnak, hogy pedig a' Dunát Buda leírásánál ismét nem irtam le, azon okból történt, hogy én az ismétlés tropusát nem szeretem olly buzgon, mint bir. ur.

Hogy pedig a' mocsárokat és Dunában lévő heforrásokat (mellyek bir.' szemeiben nagy gerenda) leirtam, ez részemről nem erős szándékból történt, hanem meg kell vallanom, csupán azért, hogy (bir. szavaival) J. helyiratából tett lopásaimat palástoljam, mert mind a' két tárgyat, nem de J. is leírta?

Nem köszönhetem eléggé bírálóknak, hogy a' mocsárok' új, valóban logikai difinitiójára tanított; valamint azon bölcs következtetéseert is, „hogy Tognio prof. munkámra nézve előbb munkatárs, majd bíráló és díjaztó is egy személyben“ szabad legyen bíráló itt tökéletesb logicára inteni, mint hogy iratom' első átnézetekor mind a' 14 prof. urak, a' másodszorinál pedig Tognion kívül, még három bírálta. — En részemről csak inkább bizom ezen urak; mint bir.' ítélőtehetségében, 's még is ők semmi lopást nem fődöztek fel. Mit bir. a' vassas fürdőkről (vegytani mély ismereteinek bizonyítványául) mond, épen olly valótlán, mint az, hogy iratom nyomtatásakor a' Dunán már két fürdő létezett legyen.

Ne hazudj! így tanít a' morál, bir. vétkezik ellene, mert a' 26. lapon, 11. sorban, felülről Ó-Budát igen is emlitem, valamint 29—30. lap is olvasható hogy Buda' vára a' fő kormányok' széke. — Mit a' vad árok felől mond, igaz ugyan, és köszönöm az észrevételt, csak hogy e' bajon néhez segíteni.

Mint hogy bir. a' „kútvizekről“ szóló cikket érthetlenné találja, okosabb lett volna felőle szót sem ejteni; mivel abból, mit felőle polemizál, eléggé kiviláglik, hogy meg nem értette, 's mint hogy bir. egy jó kút' tulajdonaival nem igen látszik megbarátkozva lenni, őt Frank P. Orvosi Rendőrségére, hatásokra nézve pedig arra, mit D. J. helyirata felől a' Salz. Med. Chir. Zeitg. — ban 1839ben e' pont felől mondtam.

Különös fogalmi vannak, úgy látszik, bírálónak a' héforrások és azok' elnevezése felől. Tiszta kénkö egy forrásban sem jó elő, valamint tiszta vas sem, 's még is az utobbiak vasas fürdőknek nevezetnek. Hogy a' budai fürdők, feloldó, sós-földesek; ezen forrásokat annál kevésbbé jellemzheti, mivel ugyanezen alkotó részek a' kútvizben is, (körülbelül 10 51 gr.) még pedig majd azon mennyiségben mint a' héforrásokban léteznek, egy font pesti kútvizben, p. o. a' Rokuskórházában = 9 1/2 gr. van; magok a' kénsavas sok is mind kettőben egyenlően vannak; valamivel több 2 gr. Hogy pedig a' budai héforrások hydrothionvizek legyenek, bizonyítja, 1. a' vegytani bontás; 2. azon a' seleniten talált kénkö, mely a' császár-fürdő tisztításakor 1832. találtatott. Miért nem raskozik le olyasmi kútvizeinknél is? hisz azok is ugyan azon mennyiségben kénköves sokat foglalnak magokban! 3. a' budai források a' paralysis, narasmus metallicus és higanykór ellen hatnak. 4. nem nagy a' feloldó tehetőségök, minthogy e' ezéla carlsbadi sóval szoktak vegyítettetni. Itt általában D. J. látszik belőle szólni. Különben a' spiritus rector thermarumról úgy látszik, végkép megfedkezett bíráló. Ha meggondoljuk, hogy a' meteorologiai észrevételek hetenként budai hírlapokban kinyomatnak, és hogy az Intelligenzblatt' 69. számában megmutatám, mikép ezen tabellák D. J. tulajdona nem lehetnek, bir.' azon kifejezést, hogy D. J. helyiratát kifosztám, nem csak nevetesegeknek, hanem szemtelennek is találndjuk. Egyebiránt előszóban nem is mondom, hogy D. Albertet személyesen ismerem, minthogy azokat szintén úgy, mint a' születettek' es halottak jegyzéket a' plebánu uraktól tulajdon aláírásukkal jó barátim által kaptam; az én okoskodásom szerint pedig egy, bár harmadik kézből kapott, jótéteményt, adójának megköszönhetni, a' nélkül hogy azt ismernünk kellene. Hogy bir. azon állításomat mely szerint a' borhamisítás egyik legveszedelmesebb nemének, legfelsőbb rendelet 1795ből által eleje vetetett legyen, képtelenségnek nevezi, könnyen megfogható, ha mindenki úgy meg van győződve mint alulírt, hogy bir. a' nemet nyelvben nem jártas; hogy azonban a' tisz. olvasót is meggyőzzük, hogy állításunk nem légből kapott, e' helyt helyiratom' 67. lapját idezem: „Wenn gleich einer der gefährlichsten Verfälschungsarten nämlich dem Süßmachen der sauern Weine durch eine hohe Statthalt. Verord. v. J. 1795 (25. Oct. Nro 23504) gesteuert wurde, da die Physici solche Weine zu untersuchen haben, und bei vorgefundener Verfälschung von der Behörde confiscirt werden müssen; so werden doch etc verschiedene Mischungen vorgenommen, die nicht nur bessere Weine schlechter etc. und die schlechten der Gesundheit nach-

theilig machen“ hogy bir. ezt nem érti, vagy érteni nem akarja, még több mint képtelenségnek látszik. Epen olly értelem elleni az, mit bir. az edények felől mond, minthogy 73. lap. mondom: „Von all diesen so zweckmaessigen Verordnungen waere es nur zu wünschen, dass sie auch genau gehandhabt würden.“ Abból tehát mit bir. ezen egész cikkem felől mond, kitetszik, hogy a' mindenütt idézett orvosi rendeletek, az általam Dr. J-n tett lépés bebizonyításának nagyon útját állják, mivel J. azokat nem említi, helyiratban pedig szükséges az illy parancsok idezete, mint a' sórnél a' komlóé. — Mit bir. a' vásárbirákrol mond, bizonyítja, hogy ismét nem akará olvasni, mit 72. l. 1—4 sor mondok; hogy t. i. senki e' hivatalra ne bocsáttsék hacsak probatétnek előbb nem volt alá vetve, mint ez több városokban, nevezetesen Bécsben, történik.

Hogy bir. a' hatodik szakaszt (a' két város' szellemi műveltsége) némelly változással J-től vettnek mondja, bebizonyodott igazság-szeretetének köszönjük. — Hogy pedig a' sétahelyeket es mulatságokat itt adam elő; onnan jó, mert ezek az ember' műveltségével egyaránt haladnak; p. o. a' művelt más mulatságot keres, mint a' műveletlen, valamint egy bírálónak is mas gyönyörködesei vannak, mint egy szerzőnek.

A' népesseg számlálásánál tanácsosbna vélttem magamat a' jegyző-könyvek' kivonataihoz tartani; mint számokat kenyem szerint (mint bir. minden kútfő idezése nélkül) kohlolni; es azokból hamis következeseket húzni. Mit egyebiránt a' rosz összeírásról mond, úgy látszik hogy az, annak bebizonyítását: „hogy e' cikkem hitelesség nélküli“ igen akadályozza; es mindenkinek, ki számolni tud, szabad magát meggyőzetni, hogy azokból más következesek vonhatók-e, mint az enyeim. — Hazudság azonban, hogy a' Jozsefvárost kihagyám (Lásd tabellámat 99. l.)

Hogy a' betegségek' cikke' kidolgozásában bíráló urtól nem veheték útmutatásokat, nem' az én bünöm, sőt neki tulajdoníthatni, mert őt (minthogy álnév alatt lép föl) nem ismerhetem. Epen olly valóitan, hogy a' járványok' vázolatában csak Schnurrerhez ragaszkodtam. Nem kellene mégis olly roszakaratúnak ienni! hát nem olvasta bir. a' jegyzéseket a' 101, 102, 103 lapokon hol Krekwitz, Schenk, Ofnerischer Pestschild, Schuster stb idézetnek. Nem is kellene bírálónak a' dolgokat úgy elcsavarni es forgatni mint tetszik es szükségünk kívánja, különben magunknak mondunk ellent. Midőn a' járványok' elősorolásában az orvosi kar' gyogyintezetere hivatkozom, ez bírálónak nem auctoritas (hihetőleg mert annak értekezesei nem az ő bíralásának terjesztetnek alá), hol pedig én a' Dzondi gyogyimod ellen szolok, megintetem, hogy a' Rokusba menjek! Drága bir. ! bizonyossá teszem önt, hogy Dzondi' gyogyimodja után sok nyomort láték; különben is elveimhez tartozik, hogy „ott hol hőszerek' kisebb adagaival célhoz érhetünk, tegyük,“ mert én bizonynyal több bujasenyvest gyökeresen gyogyítottam Dzondi nélkül, mint bir. azzal látott. Az, hogy az uralkodó korok' említésenél nézeteimet nyíltan es szabadon kimondom, bíráló a captatio benevolentiae ellen-

kezőjéről tán meggyőzhetné, valamint az is, hogy a' gyógyrendészet-nél némely rendeletek' nem illő kezelését feddém I. 142. 143. 144. lap.

Mint hogy bir. ugyan azon számadási hibát, melyet D. J. az Intelligenzblatt' 70. számában a' Rókus-kórházra nézve tett, szintén magáévá teszi, tán szabadna bírálót kérdezni, vitt-e már kórházi számadásokat? mert ha igen, bizonynyal a' minden esztendő végével hátramaradt betegek számát, egy tíz évi összevgezhez kétfősen nem adandja, hogy a' közönséggel elhitesse, mikép a' következő évre 3199 beteg maradt gyógyítás alatt, mit én sehol sem mondek, mert ha 1828ban 2891 gyógyított; ezek közül 2297 gyógyult, 320 pedig meghalt, 1829dik évre csak 184 maradhat gyógyításban.

E' mondottakból eléggé bebizonyítottnak hiszünk, milly becsületesen és logicailag, járt legyen el bir. helyiratom' bírálásában, és habár, a' névtelen bíráló' ócsárlásainak, egy tudományosan műveltebb areopag' itéletét tehetném ellenébe, még is köszönetet mondok azon hiányok' említéseért, mellyek figyelmemet elkerülték, 's szavamot adom, hogy néhány év múlva történendő új kiadásban bizonynyal szem előtt tartandó.

D. Schlesinger.

Egykét pilula

az Orosz-Században Radway név alatt vitézkedő Dulcamarának *).

Similia similibus.

A' nagyvezérrel vívott elv- és becsületharczom' végeztével, alighogy kilépek a' sorompó' verőcején, 's in egy földött arcza ellentábori alak, a' porba sujtot fel' serült tetemeire borulva, a' legszilajabb janicsári káromlással üvöltöz utánam. Csak hallgatok, csak nézek hátam mögé, de — halálra esküszöm! — az álarczos' nyomoru bőjtös kinézése, 's kiteremtettézt gáncsainak üres duzzadása semmi lelkes állatit, semmi bátor, nyílt 's becsületes vitézít nem hirdetven, egyelőre figyelemre sem akarám méltatni a' legfőbb is valami hűn ragaszkodó tábori privátdienernek (aprodnak) hitt alakocska' vonaglásos átkait. Azonban egyszerre csak kedvem kerekedik e' hetvenkedő legény' álarczájának legalább felig meddigi letépésére, kedvem kerekedik e' más nevet bitorló álorczást lárvabírságra kárhözhatni; 's minthogy apjáról öröklött, 's kereszttségbe' kapott nevet

*) Egy pár hónappal ezelőtt a' Hirnök' ismert szerkesztője, engem, mint velős szavú 's nagy reményű műismerőt nem kis dicséretekkel halmozza el; de mivel én, mint ki elveivel soha meg nem barátkozom, őt vissza nem dicsértem, sőt magasztalásainak hálázatógául, a' hol csak lehetett, Hirnöke' trombitáját jól behorpasztám, vagy tán mivel megvetve némelly desperátus író példáját, csalogató simogatására sem rohantam dolgozó-társul Sibirijába (majd bizony nyusztot és rókát fogni!), ime most lapjai térét nagy robajjal nyitja meg ellenem, 's igen szeretne elnyomni, ha épen ezen szándéka nem emelne a' közvélemény előtt.

nyilvános helyre tenni szégyenli, újra meg akarom őt keresztelni úgy, hogy hacsak kisé is hajlandó a' jóra, még késő unokáinak is végrendeletül hagyja az igaz név 's az egyenes ut' megtartását; mert ki egyetlen egy valódi nevet is gyávan megtagadja ott, hol csak személyeskedésre irányozvák kisebbitő rágalmait, hol mások ellen vádakkal, gyanúsításokkal lép fel, azt mondom, mint pulya és becestelen alakos, száz gúnynev' eltűrésére is készen tartsa orrát. A' jó nevet sem a' rossz hír, sem a' Hirnök el nem homályíthatja; de a' névtelen roszról a' jobbak kötelesek fölvilágosító hirt adni, nehogy az éjszaki fényt valaki hajnalnak gondolja. Ha még sokak előtt jó oldalról ismert megtámadómat igaz nevével szolitanám, igen ártanék neki, mert mind jó mind rossz nevet elvesztené, 's így egészen megsemmisülne; de némileg magamnak is szemrehányást tehetnék, mert vannak esetek, hol a' legtisztátlanabb erkölcs is, legalább titkon jobban megszegyenül a' nemes bánásmód' valamely gyöngéded neme (például név-elhallgatás), mint a' boszút gyantató nyilvános meggyalázás által.

Kérdéses ficzkómat, mint nagy operahóstit, többnyire a' nagy gyógyász Dulcamára nevével fogom bélyegzeni; és valamint erősen meggyőződhetek arról, hogy chamäleoni színét jellemzőleg ez új nevet is többféleképp variálom, úgy ellenben ne higye azt, miként személyében valami valóságos diplomaticus orvost akarnék ismerni vagy ismertetni, vagy épen azon kedvelt színészünket, ki e' szerepben jeleskedik. Hisz ő csak egy kőbor kuruzsló, ki hogy némellyek kegyeit és szeretetét megnyerje, az ámitás' bájitalát árulja. Ő csalfa Aesculaphi: te minden tekintetben áruló vagy! — Milly olesón méred bájitalod! Megállj, mindjárt kifizettek. Tudjátok-e mi Dulcamaránk' legfőbb hivatala? Hát nem vevétek észre, hogy ő a' nagyvezért mint tábori feleser szolgálja; nem vevétek észre, mikép ő mindennek fölött elesett urát siratja? 's noha ennek vérző sebeire ugyancsak illesztgeti tapasztait, a' dőre, még is azt akarja velünk elhitetni, hogy urának se' baja; sőt, ha al Galenusunk szittkainak méregnövényei közül némely orvosságizü szavakra emlékezünk, lehetlen nem éreznünk ama moschus-por' förtelmes bűzét, mellynek erejével ura' életét a' szolgáló orvos lóhalban ügyekszik fentartani. Mi több, kínos aggodalmak közt, mint valódi kontár, a' gyógytan' mindenféle rendszerehöz kapkod; ő szennyes érdekeit eláruló szemtelenségének 's ferde hazugságainak roppant adagaira nézve allopatha, nemes, bátor szív, 's emberséges egyenes lelkület' tekintetben homoeopatha, eszében 's elménczésében vizenyős hydropatha, 's ha praxisa' mélyebb szövödekeit vizsgáljuk, egy csatagos büszke borbélylegény, kit Shakespeaként talán valami szabó ferczelt össze; egy második furfangos eselszövényes sevillai borbély, ki itt egyszerre két szerepet játszik, mert ha én szerinte *fehér ló* vagyok, márcsak e' czigánykodása miatt is megérdemli a' doctor *Barna-ló* (Bartolo) nevet. Hagyján! legyen én a' fehér, legyen ő a' fekete. — Dulcamaránk, mint bérbe szegődött feleser, minden esetre nagy vérokonyságot látszik mutatni a' fi-

nanczügyek' lekötelező kedves törzsökéhez, 's minthogy talán a' nagyvezér 's ennek társai által kilátása van holdogolni és szebb jövő birtokába jutni, ura' volt és leendő jótéiteit a' hála' leglázasabb kitörésével köszöni meg, Catilina' szonoklataként csörömpölő fegyverével élethalálra harczolván mellette. Oh ideális orvos, hol veszed a' fogport, melly annyira kitünteti fogad' fehérét? Egyébiránt a' nagy gyógyszer Dulcamára minden szépüben tanár.

Szegény Dulcamára! ő másokat erőködik a' haláltól megmenteni, csak hogy saját életét tartsa fen, 's e' részben az eddigelő orvosnak nevezett alakot egyszerre csak literaturánk' egyik legsajátosabb pátiensevé látjuk átváltozni, egy olly borzasztó beteggé, ki halálos ágyán üdvezülés' fejében hitét megtagadja, eddigi elveivel ellenkező ösvényre lép, 's egy perczben majd istennek majd ördögnek tömjénez, sőt azt, kit szemben mosolygó nyílt arczával barátjának nevezni nem pironkodik, takarója alá búva, gyalázatos sicariusnak kiáltja ki! Valóban az ő büntakarojának bizarrszövetű kelméje fölötté illik lázas állapotához. *Látjátok ezen kérésakolt krokodilus könyűket, egy őryöngése szörnyű magasztaltságában feltüntetett embert, lemeztelenített füstcsináló alakosokat, vad örömmű játékokat, és bolygó fényt*; csak itt láthatjátok a' virágozni indult életfa' gyökereinek titkon őrlő szörnyeit, *szilaj pedant (!) tudósok' képeben*, itt tűnik föl a' *rágalom' bogácsa miveletlenség' tövisével, a' gonoszság' konkolya hazugság' nadályfüveivel, 's az irigység' sápadt virága loszgyujtoványival*, mint megannyi rémületes arabesk-alakzat egy lázbeteg' bombastokkal himzett takaróján. Tolláról és szaváról ugyan könnyű megismerni a' madarat, de mivel több egyforma tolvajsarka, 's bűdösbanka, több egyforma, mások danolása után fűtyülő sárga rigó és önyveret megtagadó kakuk is letezhetik e' világon, 's mivel az ehezó vércse mind hasonló hangon szokott visitani, 's mert már az is megtörtént, hogy a' csevegő szajkó a' büszke pava' tollával kerkedék: nagy gyöngöseség lenne tölem e' sötét halálmadarat egyedül tolláról megismertetni akarni. Mit is nyerne vele a' világ! új fajt nem fedeznek föl benne, mert hiszen ő a' régi roszabb természetű madarak' nagy seregelőz tartozik. Benne mint madárban csak az különös, hogy költözésére nevezé egészen eltér a' többiek' szokott módjától, mert magyar hazánk' egyik legszelidebb eghajlatú vidékéről, az orosz jehonba vándorol. — Gubbaszkodjál szép madár továbbra is, csak hogy eltaláltuk bibédet, majd segítünk rajta!

Kérdéses vitézünk márcsak mint Dulcamára és tarka madár is, született enekes. Költői talentuma' magas szárnyalatát, két prosai czikke' némelly helyein nagyszerűen fejtü ki. Különös alakban találhatok itt beteg orvosunk' lázrohamának koronkenti phantasticus föl-fölriadásai. Higyetek meg, nincs szánatosabb és rémületesebb leny a' beteg költőnél! 'S minthogy a' nagy világ még az egészséges költőt is bolondnak, örültnek nevezi, nem csoda ha ezen fölül lázas poetámnak, e' ropant genietöredéknek, már nevet sem tudok adni,

nem csoda, hogy ő maga költői mámorában feledve saját nevét, Radnay Tivadarnak írja magát. Az énekesek ezen dicső éneklője, kór lelke' magasztas ihletében, szünet nélkül képzelősködik; különösen az én épen nem herculesi testalkotomban holdkóros álmai közt valami iszonyu óriásit lát, ekkent rebegvén ki fölöttem borzadalmasszavait: *izmos kezeiben egy egész életet eloltani akaró fegyver villog! 's kétségbeesése középtett hegyeket akar megindítani, halmokat egymás tetejére hányni, folyókat akar feltartani, csillagokat leszedni 's tenger' fenekére szórni*. Csillapulj lázbeteg, csillapulj! hisz én csillagok helyett csak az álorzákat szedem le, 's most az egyszer a' tenger titkos fenekére szórom, nem akarván viselőjét egészen tönkre tenni. A' többi közt, még egy fölséges eszmevirággal ajándékoz meg bennünket, midőn azt mondja, hogy Nyáry velem nem bocsátkozhatik pályára, mert neki mint reform' és haladás' emberének, széplőtelenül és tisztán, mikén a' *szüz akarat*, kell *állnia*. Ezen nem annyira talpra mint inkább hasra esett, de még is költői hasonlításán kívül még több illy nemű buja flosculussal cziczomáza ki mindkét silány értekezését. Csodálni lehet, hogy a' szini igazgató e' rendkívüli tüneményt szini költőnek még eddigelő sem nevezte ki; valóban ezen igényet igen sok érdem támogatja. Különösen első értekezésében iszonyu dramaturgiai tapintatot árul el; az eredeti magyar drámákat irgalmatlanul ostorozza, 's név szerint Marotbánt, Szvatozlukot, Batory Erzsébetet, és az Egyesüljünk című vigjátékokat a' megbukott rosz darabok közül példánykepen emeli ki. De vajjon micsoda érdek vezérelheti ezen pártatlan, részrehajlatlan criticust, hogy a' többi kis számú, 's a' kijelölteknel talán sok tekintetben roszabb eredeti bukott drámáinkat hallgatással mellőzi el. Miért nem említi drámai literaturánk' két legborzasztóbb kinöveset, mellynek szerzője egy egy nő- és férfiszörnyeteggel majdnem halálra ijeszte a' közönséget, 's mellyek mint óriásilag rosz darabok zajosabb zuhanással estek el szinpadunkon, mint a' többi hason sorsuak egyetemben! De igaz! az általa említett darabok' szerzői (Vörösmarty, Gál, Garay, Nagy Ignác) tudos társasági tagok, vagy rövidebben tudósok, és athenaisták! következőleg az ő drámaik legroszabbak, és szükségképen legnagyobbat buktak! Valóban ha Dulcamára hazánk' első dramairoja lenne is, e' szerencsétlen eselszövényeért nevenek ünnepelyes vesztését érdemlené.

Higyetek meg, mi is tudjuk homnét fú a' szél, mi is tudjuk, milly szennyes indító okból irnak és iratnak nemeltyek olly bélyegző dühvel a' gúnyosan nevezett tudósok, 's a' hármass-fejű szerkesztőseggel ellen! Lenni vagy nem lenni — és enni vagy nem enni — az itt a' kérdések' kérdése! Jól tudja, jól erti ezt a' közönség' jozanabb része is, valamint az sem kerüle ki figyelmét, vajjon hol, miért, és kik dicsőíték azt a' kimondhatlan szelid hagyomány és kigyó-fulánkú primadonnát, és azt a' nagyhiru szinigazgatót; 's vajjon ellen-táborunk' szegyéllős pulya vitézei, miért nem mernek, mint mi, nyílt sisakkal és szabad melle! a' harczterre szállani. Es ok dummogják ki elle-

nem álörcezők alól a' sicarius nevet! Valóban nincs a' világon álörcezés bál, hol több rejtett ábrázatú lovag hemzsegne, mint Orosz lapjainak fekete táncztermében! Nézzétek e' szörnyű helyet, itt hetenként kétszer adatik a' Báléj. 'S miért pirulnak ők igaz neveikkel előállni! Hja annak ezer oka van, mellyek közül csak egy párt is kiemelni, nem egészen hálátlan munka. Vannak, kik egykor, 's tán nem régiben is a' most előttiük hármás-fejű szerkesztőség' zászlója alatt vívtak, 's jelenleg mint átszökött elpártolt katonák az ellen-táborból félnek és pirulnának kitűnni; vannak, kik mint képek és árulók itt is ott is vitézkednek (köztünk nyílt sisakkal, amott földött arczczal); vannak olyanok is, kik talán elv' és irány' tekintetében az Athenaeumhoz szítanak, de sértetnek hitt önérdékek miatt bosszút forralva, az ellentáborba vonulnak, 's itt árasztják el mérgöket azok ellen, kik az ő bajaikon nem segíhetnek. Milly otromba szint visel némellyeknek azon megrögzött képzelődés, mint ha a' t. társaság' minden ügye egyedül e' lapok' szerkesztőitől függene, vagy például azon balhiedelem, mi szerint a' drámai jutalmak' elítélésében is csak egyedül ők bírnak befolyással, és hogy a' mi csak az igazgatóság és Schodelné ellen mondatott és íratott, mindannak egyedüli kútforrása az Athenaeum' szerkesztősége! Bizony elvégre még azt fogjátok kurtólni, hogy a' mostani tel' hideget is meleggé változtatni csak tőlök függ, 's a' francia miniterium' legújabb alakulását, 's a' Duna' gyászemlékezeti kiadását, 's Baja városának leegését is egyedül az Athenaeum' szerkesztői okozák, dolgozóztársaik' — Radnay és commilitói szerint szolgál' — némi segedelmevel!

Mind ezt nem azért mondom el, mintha folyvást csak Radnayra akarnek czelezni, értse azt, mi őt a' többi közt különösen 's közelebből érdekli, 's értek mindazok, kik tisztátalan fekete kezelt nyulnak a' fehér tollhoz, vagy mint elvakítottak szolanak az ügyhöz.

A' főnebbiekre vonatkozva, a' mi Dulcamaránk' két patheticus értekezésében is legfelölőbb dolog az, mi szerint ő nem azért kezdi enekét Egressy Gáboron és Vachot Imren, hogy rajtuk folytassa és végezze, hanem hogy általunk minel hamarabb férhessen az Athenaeum' szerkesztőihez, 's befejezésül e' legfőbb bosszútárgyan öntse ki minden epéjét. Ő minket csak ajtoul használ, mellyen át egyenesen az Athenaeumra törekszik rohanni. Ne esodálja tehát a' nagy gyógyász, ha mi bár szolgálai eszközök, őt kisurranásakor ugyan csak sarokba szoritjuk. Kegyelmed tolvajkulesai ránk nézve haszonvehetlenek, mert mi, ha ajtók vagyunk is, legalább nyílt ajtók vagyunk.

Dulcamaránk épen nem egyszerűen és meggyőződésből szolt az opera mellett, hanem hogy az Athenaeum ellen szólhasson, 's főleg az igazgatóságnak tömjenezhessen. De még is legszebb tulajdona az, hogy önszemében sehogy nem akarja látni a' gerendát; a' tisztelt gyógyász engem gyalázatos vad gladiatornak és sicariusnak, pártos szolgának, örültnék, 's tudná isten minek nevez azért, mert a' Figyelmezőben Nyáry ellen írok, ellenben ő életado, pártatlan és önálló lény,

mert hisz' az Orosz-Században a' hon' szabad polgára Nyáry úr, és a' gyöngé védtelen (risum te neatís) Schodelné mellett viv; az ő dictatori hártározata szerint az Athenaeum' szerkesztőitől arczatlanság, rosz akarat, szilaj pedantság, bűnös féktelenség az, hogy lapjaikban magamat Nyáry ellen védenem megengedek, sőt a' megyei hatóságoktól brachiumot ker ellenünk; 's így tehát Orosz a' legjobb, legerényesebb szerkesztő, mert hiszen a' felfogadott feleser' alapos okoktól hemzsegő, rémítő nyájas és szelid, 's iszonyú nemes modorú kikelését lapjaiba fölvenni méltóztatott!

Előre tudom, milly vad hangú baritonnal fog ellenem Dulcamára föllépni, 's milly különös fajú bájtalokkal ügyekszik majd a' közönséget eláztatni; mint a' nagyvezér tábori felesere előálland ő mindenféle öldöklő szerszámaival, mint doctor Bartoló vagy Barnaló, a' legerősebb bassussal akar majd lemennydörgeni, mint sevillai borbély a' legkiköszörültebb beretvakkal és ollókkal közelitend felém, mint beteg költő tagadni fog mindent, 's menyasszonyként fölvirágozott lázas bombastokkal mentendi magát; de ő azért csak a' körülményesen leírt álörcezés Radnay Tivadar marad, mert szégyene, bűnerzete, 's érdekeinek feltése soha nem engedi azt meg, hogy becsületes bajnokhoz illőleg valódi nevével előálljon.

Egyébiránt tábori feleser urnak, mint egyszerűsmind lázbeteg költőnek, laicus létemre is hártorkodom egy kis recipet ajánlani: Midőn magad vagy más helyett vivsz, ne csüföld ellenfeledet gladiatornak, mert hiszen tudva van, miket ezen emberek, leginkább barmokkal, fenevadakkal harezoltak; ha nyílt sisaku bajnokok ellenében a' legvastagabb álörcezával lépsz föl, az istenért, ne szentelenkedjél így kiabálni: Urak! le az álörcezával, nem kell mystificálni a' közönséget! Ne kívánd a' holtakat föltámasztani, mert a' nagy erőködésben saját életet veszited el; vagy ha haladókló patiensedet csakugyan föl akard eleveníteni, ne fektessd oly ágyba, hol kénytelen meghalni, bár különben a' legegészségesebb lett volna is: azaz, ha a' 19ik század' szabad polgárát az O. Században vágyol fölemelni 's kitüntetni, sohse' dicsérd, sohse' magasztald, hanem inkább gyalázd, rágalmazd, 's e' részben vedd köszönetemet hős Dulcamára. Szóval: mielőtt másokat orvosnál, gyógyítsd ki tenmagad; még egy szóval: halal ellen nincs orvosság! — Dat. Sig. Pest december 12, 1840.

Vachot Imre.

Literaturai mozgalmak.

— Időszaki sajtónk új év után szokatlan élenkséggel fog megindulni, 's ha a' terjeszkedésnek hason arányu emelkedés felelend meg, az nyelvünk' terjedését, az olvasás' kedvelését, az eszmei mozgalmat, 's így az értelmi kifejlődést, mellynek elősegelésére hivatva van, nagy mértékben elő fogja mozdítani. Különösen a' politikai lapok' száma három egészen újjal szaporodik: Erdelyben a' minap (704. szel.) megismertetett *Múlt és Jelen*, mellynek segédlapja „Hon és Külföld”; Magyarországon pedig a' *Pesti Hir-*

lappal 's a' gazdasági és ösművészeti Ismertetőhöz kapcsolódó *Világgal*. A' Pesti Hírlap' programmája még eddig nem adatott ki, azonban, hiteles értesítés szerint mondhatjuk, hogy ezen új hírlapintézet, mellynek feje Landerer Lajos pesti könyvnyomtató, nem fog semmi áldozattal idegenkedni, hogy olly lapot alapítson, melly a' közönség' lelkes pártolására méltó legyen. Az előleges előfizetési jelentés szerint hetenként két ízben, mindig két nagyfolio iven, fog kiadatni, 's félévi ára helyben 5, postán 6 ft leszén. — A' *Világ*' szerkesztő tulajdonosa Borsos Márton, szerkesztő társa Vajda. Ebből hetenként két kisfolio iv jöend, mellynek hasábjain a' bel- és külföldi híreken kívül egy „Ertekező“ című álló czikkelyt, valamint egy feuilletont is találunk, illy felírással: „Őr az iralom, művészet és társalkodás' mezéjén“, 's ez „figyelemmel leend a' nemzeti színházra, a' m. hírlapokra 's az ezekbeli irányt a' magáéval mérندی össze; átnézendi a' m. literatúrát, 's a' jelesb terményeket velejökből megismertetendi“. Az „Ismerető“ szinte kétszer hetiben, egy egy iven, e' mellett „a' gazdaság, kereskedés és ösművészet' tárgyaival fog foglalkodni, tekintettel az ide vágó tudományok literatúrájára, hazánkra és nemzetünkre“; ehez Ploetz Adolftól, mint az Ismertető' segéd szerkesztőjétől, havonként egy „Gazdasági literatúra“ című egy ivnyi melléklet járuland. E' hármas lap' félévi ára helyben 4 ft, postán 4 ft 48 kr. — Nem lehet kétkelni, mikép a' régibb lapok is megteendik a' magokét, hogy új társaikkal szerencsésen versenyezhesenek; 's közőlök az *Erdélyi Híradó* az, melly új programmája szerint, e' célra komoly készülétekkel foglalkodik: név szerint nem csekély áldozatokkal olly összeköttetéseket szöött a' keleten, mellyek őt azon állapotba teendik, hogy onnan a' történeendők' részletes híreivel valamennyi magyar lapokat megelőzhessen. 'S erre nézve nek' kell felednünk, hogy az alexandriai békekötéssel a' keleti események' sora bezárva ninesen: e' világtáj nagy kifejlődések' küszöbén áll, 's annak ügyeiben, ha még most csak közvetve is, mi magyarok különösen is érdekelteünk. Továbbá nem pusztán fordított czikkelyekben fogja ez után a' Híradó a' külföld' eseményeit ismertetni, hanem saját összeállításokban. Az újdol rendezett szerkesztőség' tagjai közt báró Kemény Zsigmond nevezetik, kit a' mi olvasóink is ösmernek athenaeumi lelkes czikkeiből, Brassai Sámuel és Nagy Ferencz professorok, kik a' politicalai eseményeket világosító főbb czikkelyeket irandják. A' Nemz. Társalkodót Nagyajtai Kovács István tudos archaeologusunk fogja szerkeszteni, melly lapnak eddigi történettudományi érdekét gróf Kemény József számos e' nemű czikkeivel nevelendi. Az ekkép új érdekekkel folytatandó Erd. Híradó félévi ára, a' Nemz. Társalkodóval és Vasárnapi Ujsággal együtt hetenként négy iven, bár velinen ezentul, még is az eddigi marad, t. i. postán 5 ft, Híradó és N. Társ.

vagy Híradó és Vas. Ujság 4 ft, N. Társ. és Vas. Ujság 3 ft, a' N. Társ. maga 2 ft, a' Vas. Ujság maga 1 ft 30 kr cp, melly árákon az Athenaeum hivatalában is előfizethetni rájok.

A' nem-politicalai lapok két újjal szaporodnak. Elseje: *Religio és Nevelés*, egy a' cath. vallás és egyház' 's a' vallásos nevelés érdekében, szelid, a' vakbuzgóságtól és üldözésvágytól ovakodó szellemben munkalkodandó népszerű lap; a' hozzá melléklendő *Egyházi Tudósítások*' tárgyai a' religio, anyaszentegyház és nevelés' bel- és külföldi állapotja; előleptetések, hagyományok és alapítványok, necrologok, *birálatok*, 's a' netalán szükségessé leendő, de mindig egyházi szelidségű, polemia. Örömmel találtuk fel a' programmában a' birálatokat is, mert ki csak felületes ismeretével bir is hittani irodalmunknak, azoknak életszükségét elismerni kenyőfelen. Az egyh. literatúra úgy fog megindulni 's olly irányt venni, millyet annak e' lap' igazgatója apát-kanonok *Szaniszló Ferencz* ur adand: kinek írói és szónoki érdeme, elismert tudománya és szelid, független jelleme a' vállalat' üdvös sikereert kezekedik. A' hetenként egyszer, másfel iven és velinen megjelenendő ikerlap ára 2 ft 40 kr, postán 3 ft 40 kr cp. E' népszerű lapon kívül, ugyan azon kiadó-szerkesztő egy *hitludományi* folyoiratot is hirdet, *latin* nyelven, mellyből „Fasciculi Ecclesiastico-Literarii“ cím alatt évenként hat füzet jelenendik meg, ugyan azon áron. Nem titkolhatjuk el sajnálkozásunkat, hogy miután Horváth János, Kovács Mátyás és Guzmics Izidor a' theologia' magasabb köreit mostohább időkben is magyarul szolgáltaták meg; legujabban pedig a' törvény a' magyar egyházi rendre parancsololag is kiszabta a' nemzeti nyelv' tudását úgy, hogy nekülle ezentul lelkipásztori hivatal el sem nyerhető: hogy épen most elválasztatik ismét a' hitnari rend a' közönségtől, 's midőn a' magyar nyelv mint valamely lingua rustica ennek alsobb körébe szorittatik, a' tudomány körül egy a' többségtől elhagyott hangon korlátok vonatnak. Hiszszük ugyan, hogy nem visszahatási szellem alapítja e' latin folyoirást; hogy az igen tisztelt kiadó talán csak kelleltinél kisebbnek véli a' magyar theologiai olvasók számát, hogysem azok egy illy lapot fentarthassanak: de hiszszük azt is, hogy nem a' latin nyelv az, mellyen mai nap bármely rend' korszerű kimvelése eszközölhető. Ki a' tudomány és élet közt falat von, nem fog a' tudományba életszerűséget oltani, nem az életre a' tudomány' hatását kiterjeszteni.

A' másik új folyoirás' czime: *Közlemények az élet' és tudományok' köréből. Literatúrai lapok, ezekhez melléklendő jelentések kíséretében*. Kiadó 's tulajdonos szerkesztő *Kovácsy Mihály*. Targya minden, mi nem kirekesztőleg a' politicalai hírlapok' körébe tartozik. Hetfot kivéve minden nap fel iv, összesen hetenként három iv fog megjeleni, helyben hazhoz küldve 5 ft 12 kr, postán 6 ft cp.

Vége a' Figyelmezőnek.

TÁRGYMUTATÓ A 'FIGYELMEZŐ' NEGYEDIK ÉVÉHEZ.

HAZAI LITERATURA.

	<i>szelc</i>		<i>szelet</i>
Egy pillanat mult évi literatúránkra	5, 225, 40		
Bibliographiai Értesítő	465		
Literaturai mozgalmak	16, 32, 48, 64, 79, 96, 128, 144, 160, 190, 208, 224, 239, 272, 301, 319, 336, 383, 400, 415, 430, 446, 463, 494, 510, 527, 551, 571, 624, 640, 672, 683, 702, 718, 751, 782, 800, 815, 830, 854.		
<i>Nyelvtudomány.</i>			
Szász Károly: Magyar Nyelvtudomány, I. II.	689		
Bocsor István: Latin Nyelvtudomány. Első fo-lyamat	209, 341		
Az Ékeszölés' Elemei a' romai nyelvre alkalmazva	212, 234		
Edvi Illés Pál: Latin Nyelvtudomány' Elemei	394		
Az igeidők' formálódása latinban	406		
Zsarnay Lajos: Fordítási gyakorlatok magyarból deákra	489		
<i>Classica literatura.</i>			
Egyed Antal: Ovidius Pontusi Elegiái	151, 172, 186		
<i>Szépliteratura.</i>			
Vajda Péter: Dalhon, I. füzet: 417. — II. füzet	785		
Ferge István: Erkölcsmesék és ered. költemények	273		
Emlény 1840-re	49, 70		
Remény 1840-re	321		
Nemzeti Almanach 1841-re	737, 753		
Liliom 1841-re	759		
Emlény 1841-re	803		
Beöthy Zsigm. Szinművei 2-d. köt.	609		
Hazucha: Buda, színművek' zsebkönyve	633		
Gyurmán Adolf: Negyedik László	721		
Szigligeti Edvárd: Rózsa	723		
Pesti nemz. játékszini zsebkönyv 1840-re	105		
<i>Philosophia's rokon.</i>			
Szontagh Gusztáv: Propylaeumok a' magyar philo-sophiához	113, 129, 145, 167, 182		
Fleenyák György: Elvtan	33		
Köteles Sámuel: Philosophiai Anthropologia	177		
Mocsi Mihály: Elmékedések a' physiologia és psychologia' körében	346, 353		
<i>Ifjúsági iratok.</i>			
Glatz: A' gyermekvilág képekben	369		
Száz mese száz képben	371		
Bezerédy Amália: Foldesi Estvék	838		
Peregriny Elek: Bánya, I. II.	840		
Lukács Pál: Kisdudutató	842		
— — : Dalkönyvecske	843		
<i>Történettudomány.</i>			
Gévay Antal' Történeti-émlék-Gyűjteménye	481		
— — Ennek III-d. füzete	9, 17		
— — — IV-d. füzete	484, 553		
Nachlese auf d. Felde d. ung. Geschichte	385		
Dussieux: Essai historique sur les invasions des Hongrois	501		
<i>Föld-, és helyirat. Ország- 's népismeret.</i>			
<i>Utazások.</i>			
Első magyar földteke	769		
Az égi és földtekéknek használata	771		
Wimmer: Das Oedenburger Komitat	773		
Kuntz David: Die Zipser Gespanschaft	773		
Ackner és Schuller: Der Hermannstaedter Siuhl	773		
Blumenbach: D. Walachisch-Banatische Reg. Di strikt	773		
Schlesinger: Med. Topographie d. kön. Fr. Ofen u. Pesth	791, 807, 824		
Besse: Voyage en Crimée	87, 97, 118, 132		
Szemere Bertalan: Utazás külföldön, 2 k.	673		
<i>Törvénytudomány, közrendészet és közgazdaság.</i>			
Das Urbarialgesetz des letzten ungrischen Reichs-tags	337		
Császár Ferencz: A' váltóóvások	513, 529, 556		
— — : Váltójogi műszótár	558		
Hauszer: Ungarns Wechselgesetz	641, 657		
Terve a' kecskeméti öröklő temetési és magtári egyesületnek	362		
Pulszky Ferencz: Törvénytudomány a' Du-naszabályozásról	497, 518		
<i>Mathematica.</i>			
Tarczy Lajos: Elemi számtudomány	468		
— — : Elemi mértan	833		
<i>Természet-, gazdaságtudomány, erdőszet.</i>			
Tarczy Lajos: Természetan az alk. mathesis-sel együtt. I. k.	193, 215, 229, 250, 278, 315, 327		
— — Népszerű Égrajz	229		
Soltész János: A' természet' három országa	433, 453		
Balásházy János: A' háztartás' és mezeti gazda-ság' tudománya. II-d. köt.	613, 625, 659, 705		
Greiner: Beitrage zur Kenntniss d. ung. Forst-wesens	57, 65		
<i>Vallás.</i>			
Bloch Móricz: Mózes' öt könyve	724		
Munkálatai a' pesti növendék-papság' m. oskolá-jának. VI-k. köt.	161		
Galura: A' sz. misének beca	373		
Szeremlei' Remekai 32 papi beszédekben	449		
Szilády László: Egyházi beszédek	817		

<i>Vegyesek.</i>	
Budapesti Szemle, I. köt.	241, 261, 289, 305
Bloch Móricz: A' zsidókról	257
Schwab Löw: Rede zur Feier d. Geburstages S. M.	311
Mezei Naptár 1840-re	668, 699, 711, 729, 759

szelet

Nyilatkozás, <i>Kuliffay Vendel</i>	192
Új Orosz bajok, <i>Bajza</i>	201
Jogi nem Bajza, <i>Jogi</i>	237
Az álnévü 45 ellen, <i>Bajza</i>	252, 265
Orosz mint theologus, <i>Sárkony</i>	285
Nyolcz előleges kérdés Nyáry Pálhoz, <i>Bajza</i>	379
Világosítás, <i>D. Katona Gyéza</i>	416
Szükséges magyarázatok Nyáry Pál' Nyilatkozásá- ra, <i>Bajza</i>	522, 540, 55
Csaplovics mint madarász, <i>Jogi</i>	702
Rendre igazító válasz Nyáry Pálnak, <i>Vachot</i> <i>Imre</i>	746, 762
Egykét pilula az Orosz-Században Radnay név alatt vitézkedő Dulcamarának. <i>Vachot Imre</i>	849

szelet

KÜLFÖLDI LITERATURA.

Flandam literatúra emelkedése	12
Orosz irodalom 1838.	14
Takarékpénztári ügy	22
Fogházi és javítási ügy	23
Philosophia	40
Francia classicusok	41
Portugal literatúra	42
Neveléstudomány	75
Olasz irodalom	76
Közjog	107
Bibliographia	188

ANTICRITICA ÉS POLEMIA.

Világ Demostheneshez, <i>Sz. I.</i>	93
A' Soproni Estvék' bírálatára, <i>Kis János</i>	219
Erre jegyzések, <i>Schedel F.</i>	223
Vajna' Útmutatója mellett, <i>Váradi János</i>	298
Kiengesztelődés Vajna és Váradi urakkal <i>Warga J.</i>	350
Philosophiai műnyelvünk' ügyében, <i>Húnfalvi</i>	397
A' magyar nyelv' tájbeszéde' ügyében, <i>Húnfalvi</i>	409
Néhány szó philosophiai műszavainkról, <i>Hra-</i> <i>bovszky Dávid</i>	423, 441, 459
Philosophiai műnyelvünk, <i>Fogarasi.</i>	450
Magyar philosophiai műnyelv, Húnfalvinnak <i>Fo-</i> <i>garasi</i>	462
Természettana' ügyében, <i>Tarczay Lajos</i>	472, 493, 636
Felvilágosítások Greiner munkája' bírálatára	507
A' „Váltóóvások“ bírálatára <i>Császár</i> <i>Ferencz</i>	535, 584, 619
Bírálatom és Császár ur' vádjai, <i>Fogarasi</i>	647
Sziuművei' bírálatjának, <i>Beöthy Zsigmond</i>	654
Még egy szó Beöthy sziuműveiről	682
Felelet Greiner' munkája' védelmére <i>Gáty</i>	113
Három rendbeli válasz a' Tud. Gyűjteménynek, <i>Vajda</i>	777, 796
Budapesti helyirat' ügyében, <i>D. Schlesinger</i>	841
Levél a' Szemle' ügyében, gr. <i>Teleki József</i>	24
Academiai választások, jutalmak. Az ultralibera- lismusi vád, <i>Szerkesztőség</i>	26
Ismét választások, sőt törvénszegés, <i>Szerkesz-</i> <i>tőség</i>	43
A' Mezei Naptár ügyében, <i>Tarczay Lajos</i>	62
Nyilvános köszönet az Orosz-Hirnöknek, <i>Nagy</i> <i>Ignác</i>	78
A' magyar academia és Orosz, <i>Szerkesztők</i>	108
Orosz bajok, <i>Bajza</i>	122, 139, 154

Magyar dolgok külföldi munkákban.

Czuczornak egy dala külföldön	413
Verbeczi görögül	414

Társaságok és Jutalomtételek.

Magyar t. társ. dolgai 14, 127, 143, 174, 207, 238, 413, 446, 494, 527, 570, Nagy gyűlés és köz ülés 575, mult évi munkálkodások 593, 780	
Gazdasági egyesület	591
Kisfaludy-társaság (harmadik köz ülés) 81	813, 814
Schwartner-hagyomány	814
Horváth József-alapítvány	570
Gömöri jutalomtétel	128
Országgyűlési ifjak' jutalomhirdetése	592
Soproni magyar társaság	367
Pesti ev. gymn. magyar oskolája	431
Eperjesi nyelvmvelő társaság	447
Lőcsei ev. lyceumi magyar oskola	480

Necrolog.

Tanárky Sándor 16. Feszler Aurel 47. Gombos Imre 48. Papp László, Lukács Lajos, Lenhossék Mi- hály 112. Lenkey Zsigmond 400. Thaisz András 445. Márton József 494. Petz Leopold 735.	
---	--

Egyveteg.

Szöbírálai 429. Literatúrai óvástételek 496, 528 551. Óvásul, Eördégh 832. Körösi Csoma Sándor 432. Schuster János hármás emléke 479.	
Könyvjelentések. Műtudományi Hétilapok 63. Remény 1840-re 80. Bajza' némelly munkái 60. Vö- rösmarty' újabb munkái 160, 176, 352, 496, 768. Bi- bliogr. Értesítő 176. Emlény, Szümmutár 240. Horváth Mih. Ipar és kereskedés története 304. Budapesti Szem- le 367. Nemzeti Almanach. Vachot: Még egy szózat, 656, 687. Remény 1841-re 687. Wildner-Jászay' M. Váltójoga 688. Emlény 1841-re 752. Tilsch némelly leszállított áru könyvei 840.	
Igazítások 128, 384, 512, 736, 816.	

Budán, a' m. kir. egy. bet.

